

Tretze tècniques per a l'atenció a la diversitat.

Presentació

Aquestes són algunes de les maneres com intentem donar resposta al problema de l'atenció a la diversitat en l'àmbit dels aprenentatges. Expliquem quina és la situació de partida:

Tenim a la nostra classe uns alumnes diversos que treballen en una àrea de coneixement sobre uns continguts determinats. L'objectiu que tots tenen és el d'aprendre tant com puguin d'aquells continguts curriculars. El meu objectiu és ajudar-los a aprendre tant com puguin amb propostes que els siguin útils.

És evident que no tots tenen les mateixes possibilitats, necessitats ni interessos i per tant no obtindran els mateixos resultats i possiblement no treballaran sempre els mateixos continguts. El que sí hauran de fer tots és aprendre i treballar tant com puguin. A nosaltres ens toca buscar la manera de que puguin i vulguin treballar en aquests aprenentatges.

Acostumats com estàvem a l'homogeneïtat –relativa— de l'ensenyament postobligatori, no hem hagut de plantejar-nos els nostres recursos didàctics. Una explicació homogènia i uns exercicis iguals per a tots servien de base a la tasca docent. Ara però sabem que no hi ha explicació homogènia possible ni proposta única que pugui abastar totes les necessitats. Això lluny de ser un inconvenient és una oportunitat. Per fi podem plantejar-nos didàctiques que requereixen autonomia en el treball, iniciativa, confiança en el propi alumne i cooperació a l'hora d'aprendre.

Un treball plantejat sota aquestes directrius esdevé més personal, menys competitiu i classista, menys discriminador i més respectuós amb les diferències. Els problemes de conducta es redueixen i els professors cedeixen el poder d'aprendre als alumnes. No hi ha un llegat millor per a un alumne d'ensenyament obligatori que el poder d'aprendre per ell mateix. Si hi ha alguna habilitat que el canviant i exigent món d'avui requereix és aquesta.

Un grup de professors de l'ESO hem reflexionat sobre les alternatives al mètode magistral (una explicació única, uns exercicis únics). Partim de premisses clares:

- 1) L'objectiu de l'ESO no és arribar a un nivell determinat sinó aprendre tant com es pugui.
- 2) Els alumnes s'han d'agrupar segons un criteri d'heterogeneïtat. Els grups que inclouen diversitat ajuden més a aprendre.
- 3) Han d'aprovar aquells alumnes que progressen i treballen i no els que tenen un nivell de coneixement determinat.
- 4) L'aprenentatge de valors i d'hàbits és prioritari ja que possibilita l'autonomia del treball i és un prerrequisit per a l'aprenentatge de conceptes i fets.
- 5) L'ambient de treball ha de ser estimulador. Es donen molta importància als factors emocionals i relacionals. Són un objectiu en ells mateixos i possibiliten els altres aprenentatges.

Ara ens falta la didàctica concreta. Necessitem nous plantejaments, noves activitats i nous hàbits de treball. Som conscients que no hi ha res de nou en tot el que segueix. La

història de la pedagogia ens ha deixat prou pistes i suggeriments. La intuïció de molts mestres i professors que han innovat a partir de la seva situació també ens ha fet aportacions interessants. Intentem només aprofitar-ho.

Introducció:

La major part de la feina que fem els professors quan ens plantegem un objectiu didàctic es reparteix entre a) explicar els conceptes, procediments i valors i b) exercitar allò que hem après.

Algunes tècniques per a l'explicació de conceptes, procediments i valors:

1) LECTURA DIRECTA DEL LLIBRE:

Sovint pensem que els alumnes no poden llegir directament el llibre de text. Alguns fets fan suposar que els nois i noies no poden aprendre directament del llibre. És una llàstima perquè això els donaria molta autonomia i podrien anar al seu ritme. Alguns dels factors que ens frenen a l'hora de fer-los aprendre directament del llibre són que no tenen prou comprensió lectora, que el llenguatge tècnic no és tant assequible com el col·loquial, que no tenen hàbit de treballar sols, o que no tots tenen la mateixa capacitat de comprensió lectora.

Donat que llegir sols del llibre dóna moltes possibilitats i molt de poder d'aprenentatge pensem que caldria introduir aquesta pràctica.

La instrucció seria: "Llegiu l'apartat tal del llibre i intenteu comprendre tant com pugueu".

Es deixa una estona per a aquest exercici i després es demana a tothom que escrigui en forma de frases allò que ha entès.

El professor demana públicament el resultat d'aquest exercici i s'assegura que el que ell considera mínim imprescindible s'hagi entès.

Els alumnes que han après més poden explicar-ho o escriure-ho. Els que hagin entès menys ho escriuen després que ho ha explicat el professor.

El que és més important és que durant l'exercici tots han treballat tant com han pogut en el nivell que estan. Alguns han captat els diferents conceptes i els han relacionat formant un esquema. Altres han col·leccionat informacions inconnexes i alguns més hauran fet un llistat de les paraules que han entès. Tots han treballat tant com han pogut i han tret el màxim profit de les seves possibilitats.

Aquesta pràctica repetida els ha de portar a millorar en l'habilitat de l'autoaprenentatge del llibre.

2) EXPOSICIÓ PER GRUPS:

En aquesta tècnica es tracta que els alumnes treballin en grups sobre els continguts a partir d'informacions que poden ser del llibre o d'altres documents que ells hagin aconseguit.

Preparen una exposició d'una part del gran tema o de tot el tema –com es vulgui – i l'exposen als companys.

No cal dir que aquesta tècnica pot tenir moltes variables. El professor pot haver fet o no una presentació general, pot haver presentat un esquema a cada grup sobre els

continguts mínims, pot haver revisat –i de fet ho hauria de fer—els continguts que els companys explicaran, etc...

En aquest treball és molt important que els grups siguin heterogenis ja que així tots els nois tenen en el seu grup les possibilitats de practicar la col·laboració i la iniciativa.

3) MÈTODE DE PROJECTES:

Aquest mètode es planteja també en grups heterogenis i no és pròpiament un mètode d'explicació o d'aprenentatge de conceptes sinó que inclou també els exercicis. És un treball global sobre un tema.

Es presenta un tema i un seguit de qüestions que cal resoldre.

Els temes depenen de la matèria, evidentment però poden ser tant generals com “Àsia” o tan concrets com les “restes de fraccions”.

Es tracta de proposar als grups de treball la resolució d'un seguit de qüestions sobre el tema. Algunes són complexes i altres simples.. Tenen doncs, diferents graus de dificultat o d'aprofundiment. La resolució d'aquestes qüestions que el professor planteja requereix la distribució de la feina entre tots els del grup. Se suposa que s'especialitzen en aspectes i comparteixen la informació.

Hi pot haver uns exercicis comuns mínims o no. També hi pot haver un dossier a presentar o alguna prova a superar per tal de veure els aprenentatges.

Hi ha també moltes modalitats d'execució. De més oberta com ara “Teniu 9 hores de classe per a resoldre aquestes qüestions” a més tancada com podria ser “Cada hora us plantejaré una part de les qüestions”.

Aquest mètode presenta la possibilitat atractiva de ser multidisciplinari. Això l'acosta a un bon entrenament pel crèdit de síntesi.

4) MOLTES PREGUNTES:

Aquesta metodologia proposa que el professor presenti als alumnes un llistat extens de preguntes sobre un tema. Hi pot haver definicions, classificacions, problemes, procediments (o preguntes “com”), etc... Els alumnes han de contestar tantes com puguin a partir de la informació del llibre i del que aporten els companys.

Es pot planificar el tipus o modalitat de treball (individual, per parelles, per grups, mixt, lliure, improvisat,...) (Exemple?)

Algunes tècniques per a l'exercitació:

5) EXERCICIS AUTOCORRECTIUS SEQÜENCIATS

Aquest és un treball individualitzat. Cal tenir el material adequat. En general consta de fitxes que treballen aspectes determinats de forma seqüencial. Els alumnes se situen en un punt determinat de la seqüència i a partir d'allà van practicant els exercicis de dificultat creixent.

6) TREBALL INDIVIDUAL EN GRUP

Es tracta de fer els exercicis individuals que proposa el professor de forma conjunta amb un grup. Cada alumne ha de fer la seva tasca però té un grup de referència que pot orientar, dirigir, ensenyar o supervisar el seu treball. Tots col·laboren a l'objectiu de que cada individu tingui la feina feta. A més de col·laborar en la realització dels exercicis també poden fer-ho en el ritme de treball, la concentració i les actituds generals d'estudi.

7) TREBALL DE GRUP INDIVIDUAL

En aquest cas cada grup rep una proposta d'exercicis que han de realitzar conjuntament però presentar de forma individual. Una part comuna bàsica la realitzen de forma col·lectiva i una altra part és d'ampliació o reforç segons les necessitats. Aquesta segona part la realitzen de forma individual amb el suport o col·laboració si cal de la resta dels membres del grup.

8) INVENTAR EXERCICIS

Es proposa un objectiu d'aprenentatge i cada grup o persona inventa uns exercicis que ajuden a adquirir aquell coneixement. S'intercanvien els exercicis i els van realitzant a classe.

9) PROPOSTA MÚLTIPLE

El professor presenta una oferta de treball que inclou diverses possibilitats. Els alumnes han de triar els exercicis que realitzaran. Hauran de saber escollir els que els resulta més convenient d'entre una oferta que inclourà tots els nivells, del més elemental al més elevat.

10) PLA QUINZENAL NEGOCIAT

El professor presenta un pla de treball que dura 15 dies. Els alumnes fan la seva planificació ajustada a les necessitats i possibilitats. La presenten al professor que hi pot fer suggeriments. Quan s'arriba a un acord es signe un pacte. L'acompliment d'aquest pacte suposa l'aprovat. No cal dir que al llarg de la quinzena es poden modificar les condicions de mutu acord.

11) PROPOSTA OBERTA

El professor fa una proposta única de treball per a tots però amb una formulació prou ampla com per que cada u pugui treballar segons les seves possibilitats. Així per exemple els enunciats "fes l'exercici 3", "contesta aquesta pregunta", "Fes aquestes operacions" o "llegeix aquest text" no serien propostes obertes sinó tancades. Per contra, propostes obertes serien aquelles que es formulen sota les formes següents o semblants: "Expressa el que has après d'aquest tema", "Inventa operacions de càlcul que puguis fer", "Llegeix durant mitja hora alguna cosa que t'interessi". En tots els casos, sota aquests enunciats tothom pot fer tant com pugui.

12) TREBALL PER PARELLES

Es pren la parella com a unitat de treball. Cada proposta de treball és assumida per dos alumnes. Hi pot haver moltes modalitats: parelles semblants o molt diverses, presentació individual o per parella, parelles sempre o en alguns casos, etc...

13) PREPARAR L'EXAMEN

Es dona als alumnes un llistat de qüestions d'entre les quals en sortiran les preguntes d'examen sobre aquell tema. Els alumnes han de preparar els exercicis per tal de garantir l'aprovat. No cal dir que a l'examen hi haurà preguntes de diferents nivells i que cada alumne haurà de situar-se a la zona d'aprenentatge que li correspongui.